

TER INLEIDING

De redactie is van mening, dat voor vele beginnende leraren waardevolle aanwijzingen in onderstaand artikel te vinden zijn. Al zullen velen het zo niet doen, het artikel biedt vele punten van overweging en opent mogelijkheden voor gevarieerde toepassing.

ERVARINGEN BIJ HET STICHTEN VAN EN HET WERKEN MET EEN GESCHIEDENISBIBLIOTHEEK VOOR DE LEERLINGEN

Hoewel ook in Kleio wel boeken besproken worden die geschikt genoemd worden voor de klasse- of schoolbibliotheek komt het mij voor dat slechts weinig geschiedenisleraren een bibliotheek stichten uitsluitend voor het vak geschiedenis t.b.v. de leerlingen.

Het volgende stukje wil U iets vertellen over de ervaringen die bij het stichten van en het werken met een geschiedenisbibliotheek voor de leerlingen (verder aangeduid met G.B.) zijn opgedaan aan de Chr. Ulo te Vlissingen.

Hoewel hier dus sprake is van Ulo-onderwijs, kunnen leraren bij het M.O. uit het volgende misschien toch wel iets gebruiken, aangepast aan eigen onderwijs, intelligentie der leerlingen etc.

De G.B. werd gesticht in februari 1962 en ik kreeg daarbij veel hulp van het hoofd der school.

Vanaf het begin heb ik de G.B. gezien als een belangrijke aanvulling op mijn lessen.

De eerste problemen die zich voordeden waren: Wat voor soort boeken? Welke boeken? Hoe moet de verdeling naar leeftijden zijn?

Daar het mijn bedoeling was dat de leerlingen zich een beeld zouden vormen van het leven in vroeger tijden, waarvoor de G.B. goede diensten zou kunnen bewijzen, moesten er boeken komen met een voor de leerlingen aantrekkelijk (spannend) verhaal; voor de echte liefhebbers, waarvan er in elke klas wel een paar te vinden zijn, moesten er boeken komen die iets dieper graven en voor de klassen 3 en 4 moesten naast ontspannings-boeken ook meer populair-wetenschappelijke werken beschikbaar zijn.

Zo'n opgave in concreto uitwerken is niet gemakkelijk. Veel hulp verschaft hierbij een actieve boekhandelaar die mij voorzag van folders, gidsen en prospectussen, die soms eerst bij de uitgevers aangevraagd moesten worden. Verder had ik veel hulp van „De Kleine Vuurtoren”, het „Handboekje voor leraren in geschiedenis” van Dr. R. Reinsma en natuurlijk van recensies in kranten en periodieken (o.a. Kleio).

Indien de boeken mij aanstonden kwamen ze op een groslijst. Hieruit moest een keus gemaakt worden omdat de financiële middelen van de school niet onuitputtelijk waren en omdat er een verantwoorde verdeling van het aantal boeken moest komen naar de leeftijd der leerlingen en naar de tijdperken,

met nadruk op de laatste 100 jaar, omdat dit tijdperk m.i.voor de leerlingen het belangrijkste is, de leerlingen het meest aanspreekt en bovendien examen-tijdperk is.

Niet alle boeken werden zelf doorgelezen. Dit gebeurde alleen met twijfelgevallen. De meesten werden beoordeeld met behulp van voor- en/of achterflap + recensies.

Het bleek dat bepaalde series veel boeken leverden voor de G.B., n.l. de series Oud Goud, Gulden Sporen, Zilver, Bever, Klimop en Avontuurlijke Reizen. Verder deeltjes uit de pocket-reeksen: Helm, Kern, Helden, Witte Raven-Junior, Prisma-Juniores, Boeing. Uit deze series kon een groot deel van de benodigde boeken voor de klassen 1 en 2 betrokken worden. Voor de klassen 3 en 4 werden boeken gekozen uit de series Klimop, Boeket, Zwarte Beer, Geschiedenis en Cultuur voor Jonge Mensen, Geschiedenis voor de Jeugd, Maraboe en Ooievaar.

Voor een deel kon ook afgegaan worden op de namen der schrijvers, b.v. K. Norel, J. de Rek, M. Bruyn-Ouwehand, C. Wilkeshuis, P. de Zeeuw.

Veel zorg gaven de boeken, die iets dieper moesten gaan en toch geschikt voor de leerlingen. De keuze die tenslotte gedaan werd, werd mede bepaald door het feit dat de tijd van 1853-heden examentijdperk was. Enkele titels die gekozen werden: Luther van Prof. Kooiman, Zout in hun bloed van F. Vere, De Tyrannie verdrijven van Norel en Ter Laak Poot, De langste dag van Ryan, Eenzaam maar niet alleen, en de boeken uit de reeks Geschiedenis en Cultuur voor Jonge Mensen.

Voor de echte liefhebbers werden aangeschaft: Sesam Wereldgeschiedenis, En morgen de hele wereld, Hel en Hemel van Dachau, Hitler (van Bullock), Officieren tegen Hitler, Opmars naar de Galg, Pas Gisteren, Pioniers van het Nieuwe Azië, De Geschiedenis van Engeland (van Maurois), Nederlanders over Zeeën, Rusland en Israël uit de Parool/Life Landenserie, etc.

Verder kwamen er voor elk tijdperk een aantal plaatwerken, o.a. Landen van de Bijbel, De Tweede Wereldoorlog, De jaren '40 - '45.

Ook aan de regionale en plaatselijke geschiedenis werd aandacht besteed en enkele boeken hierover aangeschaft.

Een bijzondere reeks in de G.B. vormden de fotoplakboeken, die door mij zelf werden samengesteld over bepaalde onderwerpen of tijdperken met zoveel mogelijk originele documenten. Zo werden er samengesteld over de Eerste en Tweede Wereldoorlog, de inflatie in Duitsland 1923, Vlissingen 1940 - '45. Nemen we de laatste als voorbeeld. Hierin kwamen foto's van Vlissingen vóór 1940, foto's van bombardementen, het leven van de bewoners tijdens deze jaren met bonkaarten, persoonsbewijzen, illegale bladen, uitgeworpen bladen, bekendmakingen en waarschuwingen van de overheid en de geallieerden (alles originele exemplaren), foto's over de inundatie van 1944, de bevrijding in 1944 en de droogmaking van Walcheren.

Op welke manier werd het materiaal hiervoor verkregen? Van verzamelaars kreeg ik een en ander los, soms tegen vergoeding. Voor het verkrijgen van foto's werd contact opgenomen met het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumen-

tatie (weinig succes) en met het Imperial War Museum, Lambeth Road, London (met veel succes). De laatste instelling zond een lijst van foto's die over het opgegeven onderwerp Vlissingen 1940 - '45 te leveren waren (in elk gewenst formaat).

Een tweede bijzondere reeks uit de G.B. bestond uit een groot aantal A.O. boekjes, die door de leerlingen geraadpleegd konden worden.

Hoe ging deze bibliotheek nu werken? Door gebrek aan enige ervaring moest zelf alles uitgedacht en ontwikkeld worden, waarbij natuurlijk fouten gemaakt werden.

Alle boeken moesten gekaft worden. Om echter het „schoolse” zo veel mogelijk te vermijden en om de hele G.B. er aardiger en frisser te doen uitzien werd besloten plastic als kaftmateriaal te gebruiken. Verschillende soorten werden gebruikt, maar in de praktijk beviel het best gewoon, doorzichtig plastic van een stevige kwaliteit.

Zelfklevend plastic, zoals Filmolux en Boeklon, bleek in de praktijk te snel ernstige slijtage te gaan vertonen op randen en hoeken.

Elk boek kreeg een nummer (onder het plastic), uitgezonderd de fotoplakboeken, die een letter toebedeeld kregen. Voor in elk boek werd een papier geplakt waarop de datum werd gestempeld, want het leesgeld zou 1 cent per boek per dag bedragen. De leerling die uit slordigheid of gemakzucht een boek lange tijd thuis houdt, bezorgt zich zelf op deze manier een strop. Dit systeem bleek uitstekend te werken. Slechts een enkele keer moest een leerling een tamelijk fors bedrag ($\pm$ f 1,50) betalen. Soms bleef een boek lang weg omdat vader of moeder het ook wilde lezen.

Wegens huisvestingsmoeilijkheden (de school gebruikt 3 verschillende gebouwen) kreeg elke leerling die aan de G.B. wilde meedoen een catalogus + bestellijstje waarop naam, klas en nummers van gewenste boeken werden ingevuld. Daar slechts 1 maal per week uitlening plaats had, kon men, indien gewenst, meerdere boeken tegelijk krijgen, maar dan moesten er ook meer bestellijstjes worden ingeleverd, elk met een aantal nummers. Op het bestellijstje werd een nummer doorgehaald, het boek afgestempeld en het lijstje erin gelegd, zodanig dat naam en klas eruit staken. Op een kaartregister met voor elke leerling een kaart werd het nummer van het uitgeleende boek genoteerd.

Meestal werden de boeken op vrijdag of zaterdag uitgeleend i.v.m. het weekend. Inleveren van boek + bestellijst kon iedere dag voor of na schooltijd gebeuren.

Uit het grote aantal boeken dat op maandag en dinsdag werd ingeleverd bleek dat veel leerlingen het weekend voor een deel en soms voor een groot deel lezend doorbrachten.

Het leesgeld werd gebruikt voor de aanschaf van nieuwe boeken en andere behoeften en voor reparaties.

Wat waren de ervaringen? Voor een deel verrassend! Het meest treffende was het enthousiasme bij veel leerlingen. Met enige schroom aan deze onderneming begonnen, bleek deze G.B. zeer goed aan te slaan, ondanks het

bestaan van 2 algemene bibliotheken, n.l. één voor de laagste en één voor de hoogste klassen.

Het aantal deelnemende leerlingen bedroeg aan het begin van het schooljaar 67%, oplopend tot 73% en na Pasen afzakkend tot 61% van de totale schoolbevolking. Direct na de Pinkstervakantie werd de bibliotheek gesloten tot september.

Daar het deelnemen aan de G.B. geheel op basis van vrijwilligheid geschiedde, was ik zeer tevreden over deze percentages. Het aandeel van de jongens was groter dan dat van de meisjes. Speciaal voor meisjes werden boeken aangeschaft over Fl. Nightingale, Harriet Tubman, Marie Curie, Jeanne d'Arc, etc. Opvallend was dat leerlingen uit Christelijke gezinnen meer bleken te lezen dan uit niet-Christelijke, terwijl ook nog verschil viel te constateren tussen leerlingen uit orthodoxe en niet-orthodoxe milieus.

Op verzoek van de leerlingen werd de mogelijkheid gegeven ook boeken voor de vakanties te lenen. Van deze mogelijkheid werd een zeer ruim gebruik gemaakt.

Het werken met bestellijstjes, een min of meer uit de nood geboren idee, bleek een bepaald voordeel te hebben. Bepaalde nummers kwamen op deze lijstjes n.l. zeer veel voor. Daarom werd besloten van een aantal veel gevraagde boeken exemplaren bij te kopen. Dit was het geval met o.a. Quo Vadis, Ben Hur, Jeanne d'Arc, Met Hannibal over de Alpen, Hollandse jongens in de Franse tijd, Hollandse jongens in de Duitse tijd, Dagboek van Anne Frank.

Van de boeken De Overval, Vervolging en Verraad, De Bezetting, Tegenwind zijn nu reeds 5 exemplaren in circulatie.

De letterserie bleek een groot succes. Soms circuleerde zo'n boek in de halve familie en enkele keren boden leerlingen of hun ouders documenten (o.a. een vervalst Ausweis) of ander materiaal aan om in deze plakboeken te gebruiken. Het zal U ongetwijfeld opgevallen zijn dat zich onder de genoemde reeksen, series en losse boeken een groot aantal pockets bevindt. Zijn pockets bruikbaar in een bibliotheek? Men kan ze inderdaad goed gebruiken, mits men ze van te voren versterkt. Behalve kaften in plastic moet van binnen kaft en schutblad nog voorzien worden van een reep plakband.

Daarna gaan ze wel lang genoeg mee, n.l. $1\frac{1}{2}$ à 2 jaar bij intensieve uitlening. Dit betekent dat bij het genoemde leesgeld een pocket zichzelf over het algemeen ruimschoots betaalt. Het gebruik van pockets verhindert dat Uw bibliotheek te zeer veroudert.

Zijn er bezwaren verbonden aan een G.B. op school? Ja, die zijn er! Het grootste bezwaar is waarschijnlijk wel dat het tijd kost. Nu kan dit bezwaar wel voor een deel ondervangen worden door het inschakelen van 1 of 2 leerlingen, maar zelf zal men ook het nodige moeten doen, waarvan het kaften in plastic, wil het goed gebeuren, een lastig karwei is.

Zelf kauft ik al jaren mijn eigen boeken in plastic zodat ik wel enige ervaring en routine bezit, maar 5 à 6 boeken per uur kaften is wel ongeveer het maximum.

Wat betreft de financiën nog het volgende: Er is een „stichtingskapitaal” nodig van 3 à 400 gulden. Als begin is dit voldoende, mits er dan een flink kwantum pockets aangeschaft wordt en een enkel duur werk, dat als blikvanger fungeert.

Het leesgeld en misschien aanvullende bedragen in volgende cursusjaren brengen de G.B. weer een stuk verder.

Het door mij ingestelde tarief brengt nu ongeveer 200 à 250 gulden per jaar op en de G.B. bedruipt zichzelf nu geheel.

Misschien kunt u uit dit stukje iets bruikbaars putten.

P. Kamermans

* * *

Actualia

TENTOONSTELLING GESCHIEDENISONDERWIJS

Ter gelegenheid van het eerste lustrum van de Nederlandse Jeugdbond ter Bestudering van de Geschiedenis (N.J.B.G.) wordt in januari 1964 in het Haagse Gemeentemuseum een tentoonstelling gehouden, getiteld:

Het geschiedenisonderwijs in verleden, heden en toekomst

De V.G.N. werkt mee aan de totstandkoming van deze tentoonstelling. Wij hopen dan ook dat veel collega's er een bezoek aan zullen brengen. De aanwezigheid van werkstukken van leerlingen en van lesmateriaal (leerboeken, kaarten, geluidsbanden, dia's, boeken voor de leerlingenbibliotheek enz.) garandeert een tentoonstelling die voor alle V.G.N.-leden van het grootste belang zal zijn. De opening, waarbij alle collega's van harte welkom zijn, zal op twee januari om twee uur plaats vinden.

* * *

COMMISSIE POSTACADEMIALE VORMING

De jaarlijkse college-conferentie wordt op 8 en 9 mei 1964 weer gehouden op de Pietersberg. Noteert U deze datum vast in Uw agenda!

* * *